

שמעתא למיקתא

האם מותר לספר פאות הראש והזקן במכונת גילוח

גליון קמ"א / פרי שופטים / היתשע"ג
קהילת "חניכי הישיבות", רמות ב'

א. לאו דבל תקיף. ב. קטן, אשה או עכו"ם. ג. מקום פאת הראש. ד. אינו משחית בתער. ה. ע"י לייזר. ו. משאיר קצת באורך השערות. ז. שיעור הלאו. ח. גבול הפאות. ט. השחתת פאת הזקן. י. ע"י מספרים. יא. ע"י מכונת גילוח. יב. שיעור שאין בה לכוף ראשה/נשאר קצת באורך השערות.

א. לאו דבל תקיף

נצטוונו מה"ת שלא לגלח פאות הראש שנאמר (ויקרא פ"ט פס' כז) "לא תקיפו פאת ראשכם", וכמו כן שלא להשחית פאת הזקן שנאמר (שם) "לא תשחית פאת זקנך". וכת' הרמב"ם (ע"י פ"יב ה"א, ז), **החנינוך** (מצוה רנ"א) **והסמ"ג** (ל"ח נז) שאסרום הכתוב מפני שעושין כן עע"יז וכומריהם. [וע"י **בטור** (ס"י קפ"א) שתמה דטעם זה אינו מפורש ואין אנו צריכים לבקש טעם למצות. וע"י מש"כ בזה **הב"י** (יו"ד ס"י קפ"א) **והב"ח** (אות א). וע"י **בט"ז** (ס"יק א) שכת' דלדעת הרמב"ם דתלה דין זה הוא חוק שלהם, א"כ יש לפנמים היתר משום שלום מלכות כמו שמצינו בסי' קע"ח סעי' ב'. אולם הפנים **מאירות** (ח"ב ס"י ע"ט) דחה דבריו דדוקא שם היתרו חכמים לקרובי מלכות מפני שלא פירשה תורה שום דבר ומסרה לחכמים. והביאו **הרע"א** (שם על סעי' א) **והפתי"ש** (שם ס"יק א). וע"י עוד **במנ"ח** (מצוה רנ"א אות א), ואכמ"ל].

ב. קטן, אשה או עכו"ם

ואפי' המקיף את הקטן פסק **בשו"ע** (יו"ד ס"י קפ"א סעי' ה) כדעת **הרמב"ם** (שם סה"א) ודע"מיה דחייב. וע"י **בנמוק"י** (סוף מכות) שהביא שיש מסתפקים אם ישראל מוזהר להקיף לגוי, ד"ל דשאני קטן דאתי לכלל חיוב משא"כ גוי, ולפ"ז ה"ה דשרי להקיף אשה ובשם הרא"ש כת' דאע"ג דאסר רב הונא לאיש להקיף קטן שאני התם משום דאתי לכלל חיוב אבל גוי מותר להקיפו ולפי זה הוא הדין להקיף אשה דשרי והביא שם, ע"כ. **והרמ"א** (שם סעי' ה) הביא כהרא"ש בסתם ואח"כ כת' שיש מסתפקים בזה. **והש"ך** (ס"יק ז) פסק דמותר להקיף את העכו"ם ואת האשה.

ודעת **השו"ע** (סעי' ו) שאין לאשה איסור להקיף איש או קטן (כ"כ הגר"א שם בדעת השו"ע). אלא דע"י **ברע"א** (שם) שמ"מ י"ל שיש בזה משום לפניע' (כשמקיף הגדול). וע"י **בנוב"י** (אה"ע סס"י ע"ה) **ובקהילות יעקב** (שבועות רס"י ב). וע"י עוד **בחי' רע"א** (על השו"ע שם).

ג. מקום פאת הראש

והנה לענין מקום פאות הראש שנינו **במכות** (כ). "חייב על הראש שתיים א' מכאן וא' מכאן". ופרש"י (כ"א) הראש מחולק בשתי חתיכות מקום השער חתיכה א' ומקום הפנים והזקן חתיכה א' ומתחברות זו עם זו בצד האוזן מלפניו ושם נקרא פאה ששם סוף הראש מקום חיבור הפרקים נמצא שיש לו שתי פאות א' מימין וא' משמאל, ע"כ.

ד. אינו משחית בתער

וע"י ש' **בש"ס** דאיתא דאינו חייב אלא עד שיטלנו בתער. וכתב **הרא"ש** (שם ס"י ב-ג) דזה קאי אפיאות הזקן, אבל אפיאות הראש לא בעינן תער, וכן משמע שם (כ): דקאי' ואיזהו סוף ראשו זה המשוה צדעיו לאחורי אגזו ופדחתו, ולא פירש בו גילוח של השחתה כמו בזקן, אלא בהשחתה כל דהו משמע דחייב. וכ"כ **התוס'** (שבועות ב: ד"ה חייב), **הרי"ז** (נתיב יז ח"ה קנט): **והסמ"ק** (ס"י ע"א). וכן פסק **היש"ש** (בימות פ"יב ס"י יח) [וע"י שיש צד חדש ד"ל דבפאות הראש הקפה אפי' במספרים שאינו כעין תער נמי אסור].

אולם דעת **הרמב"ם** (עכו"ם פ"יב ה"ח) **והסמ"ג** (לאו נז) שאינו חייב אלא בתער. וכן הביא **בנמוק"י** (מכות ד: ד"ה זה המשוה) דהרי תנן (מכות כ:) אינו חייב עד שיטלנו בתער ומשמע דבין אפאת זקן בין אפאת הראש קאי, ובהדיא תניא הכי בתוספתא (מכות פ"ג ה"ז) גבי פאת הראש אינו חייב עד שיטלנו בתער. וכתב **הב"י** (שם) דמשמע להו דאינו חייב דקתני במתניתין ובברייתא לאו דוקא אלא הו"ל כאילו קתני אין כאן צד איסור ומותר לכתחלה, ע"כ. והכרעת **השו"ע** (ס"י קפ"א סעי' א) דיש **לחוש** לדעת הרא"ש דכעין תער נמי אסור.

ה. ע"י לייזר

וע"י **בערול"ג** (מכות שם) שנקט דאם תולש שער פאות בידים תלוי במח' הרמב"ם והרא"ש ומסיק שם שיש להחמיר. וכן **במהר"ם שיק** (ספח"מ מצוה רב אות ד) שנקט לאסור תלישה ביד כי האיסור הוא להשוות צדעיו לאחורי אגזו. וע"י **בדרכ"ת** (ס"יק ה) שהביאו והביא דברי **החת"ס** (יו"ד ס"י קלט) שמצדד דבתלישה אין הלכה פסוקה לאסור. ולפ"ז נראה להחמיר בהורדת שערות ע"י לייזר דלא גרע מתלישה בידו הנ"ל.

ו. משאיר קצת באורך השערות

ומ"מ מבואר **ברמב"ם** (ניירות פ"ה ה"א) לענין נזיר דאם הניח מהשערה כדי לכוף ראשה לעיקרא אין זה כעין תער. ולפ"ז י"ל דה"ה לענין פאת הראש. וכן מבואר **בדרכ"ת** (ס"י קפ"א ס"יק טז) בשם **הכת"ס**. וכן הוכיח **במנח"י** (ח"ד ס"י ק"ג אות ה). וכן דעת **הגר"ש זצ"ל** (פאת זקנך ע"מ ט) ושבתאי ס"מ יוצאים ידי כל הספקות [וע"י **בחת"ס** (א"ח"ח ס"י קנ"ד) שהביא דשיעור השחתה הוא כל שלא נשתייר כדי קריצת צפורן. וכן פסק החלקת יעקב דלקמן. וע"י ש' **בחת"ס** שהביא סוברים דבעינן דשיעור נטילת הזוג (מספרים). ויש לצנין שבמכונת "אוסטר" הפלסטיק מס' 2 יש בו 6 מ"מ. אלא דע"י **בחת"ס** (א"ח"ח ס"י קנ"ד) שהביא דשיעור השחתה הוא כל שלא נשתייר כדי קריצת צפורן. וכן פסק החלקת יעקב דלקמן. וע"י ש' **בחת"ס** שהביא סוברים דבעינן כדי נטילת הזוג (מספרים)].

ז. שיעור הלאו

ונחלקו הראשונים בשיעור שעוברים על לאו זה, **הרמב"ם** (שם) כת' דאע"פ דשיעור הפאה לא נתנו בה חכמים שיעור, מ"מ שמענו מזקנינו שאין מניחין פחות מ"ד שערות. וכת' **בב"י** (שם) דיש גורסים (ברמב"ם) "שאין מניחין פחות מ"מ שערות".

אולם **הסמ"ג** (לאוין נז) דחה דברי הרמב"ם ע"פ התוספתא (מכות פ"ד ה"ד) דמבואר דעל ב' שערות חייב משום מקיף. וכ"כ **הנמק"י** (מכות ד: דיבור ראשון) בשם **אבי העזרי**. וע"י **בב"י** (שם) **בדרכ"מ** (אות ג) **ובב"ח** (אות ז) ע"ד קושית הסמ"ג. ולמעשה פסק **בשו"ע** (שם סעי' ט) כהמחמירים כיון דספיקא דאוי' הוא כמבואר **בב"י** (שם) דמשום ספיקא מחמירין. וכן הביא **בביאור הגר"א** (שם ס"ס ד:).

ח. גבול הפאות

ומלשון הראשונים שכת' דשיעור מקום הפאה לפני האוזן הוא עד מקום חיבור הלחי לצדדין. לכאורה משמע דהוא עד למטה מעט מחצי אוזן. אלא דמשמעות **השו"ע** (שם) שכת' שהוא "עד למטה מן האוזן" משמע שהוא עד סוף כל האוזן.

וראיתי **באמרי יוסף** (ח"ב ס"י קפ"ג אות ב) דע"כ המקום הוא עד למטה מעט מחצי אוזן, והשו"ע שהחמיר עד סוף האוזן הוא מדרבנן משום דאין אנו בקיאים כ"כ בצמצום, ועכ"פ נראה דהתומרא היא רק עד עור הרך של האוזן ולא עד בכלל. אולם **בספר כרם שלמה** (ס"י קפ"א מעין הטהור אות יח) פסק אליבא דהשו"ע דהוא עד סוף האוזן ממש שזה עד עור הרך ועד בכלל. **ובארץ צבי** (ס"י ג' אות ה) יצא לחלוק על השו"ע ופסק שהוא עד אמצע האוזן. **וביד הקטנה** (ח"ב מצוה נג ה"ל עכו"ם פ"ו ס"יק ע"א, הובא בדרכ"ת ס"יק ג) משמע קצת שנקט כן אף אליבא דהשו"ע.

[וע"י **בלשכנו תדרש** (ח"א ע"מ ש). ודעת **הגר"א שליט"א** (פאת זקנך ע"מ ב) דמי שהתנדן שלו מחובר כולו לחי' לסוברים בדעת השו"ע שצריך להשאיר עד התנדן המתפרד יש לו להשאיר את הפאות כמו אחד שהתנדן שלו מתפרד וא"צ להשאיר עד סוף התנדן].

ושיעור מקום הפאה למעלה מהאוזן ביאר **ב"ד הקטנה** (שם) שהוא מלמעלה ממקום שכלה צמיחת השער שלפני הפאה במצחו, וכן כלין צמיחת השער שאחורי הפאה למעלה על האוזן סמוך להאוזן וזה נקרא אחורי האוזן וכנגד הוא מקום הפאה, ע"כ. **והגר"א זצ"ל** (ולשכנו תדרשו ח"א ע"מ ש) הביא בשם **החזו"א** ושהוא עד מקום הגובה של האוזן שזה אמצע העיגול של האוזן, ע"כ. [וכ"כ נמי **בתשובות והנהגות** (ח"ד סס"י קפ"ח). וע"י **בביאור הלכה** (ס"י רנ"א סעי' ב ד"ה אפי'). ובני"א שיש להם קרחת דעת **הגרח"ק והגר"א שליט"א** (פאת זקנך ע"מ כד) דיש להם לחשב את גובה מקום הפאות מאותו מקום שהיה לו צמיחת שערות. וע"י בזה **ב"ד הקטנה** (שם)].

וכתב **באמרי יוסף** (שם) דמ"מ מה"ת כל שאינו משהו הדבוק הסיבוב דהיינו היקף הראש ומשאיר הפאה במעט מהאוזן למעלה שוב אינו כמקיף. אולם מדברי הב"י משמע טפי כדברי **היד הקטנה** (שם) דעד למטה מן האוזן למקום הפאה התחתון יוצא ומתפרד שם כל השיעור הזה באורך הוא מה"ת, אבל ברחבה משמע דליכא שיעור מותר לגלח קצת מרחבה של הפאה, דכל שמשייר עכ"פ מקצת שיעור לכל השיעור הנ"ל הרי אינו משהו דע"י צדעיו לאוזן ולפדחתו, אבל מדברי התוספתא שהביא הב"י משמע שיש שיעור גם לרחבה ולפ"ז אסור ליגע בו יד בשום שער בכל שטח הצדדים ואף מרחבה. **[ובזרע אמת** (ח"ג ליקוטים דף קל"ג) הביא בשם כמה פוסקים דא"צ להניח כל רוחב אלא דסגי שלא ישוה אחורי אגזו לפדחתו. וע"י **בדרכ"ת** (ס"יק יב) דמ"מ אנו אין לנו אלא דברי השו"ע. וע"י **בתשובות והנהגות** (ח"ד ס"י קפ"ח). ולענין סירוק הפאות ע"י **ברע"א בגליון הש"ס** (שבועות ב:) והביאו **הפתי"ש** (ס"י קפ"ב ס"יק א) אולם ע"י **בחת"ס** (ס"י קלט) דנקט מותר לשרק הפאות. וע"י **בספר כרם שלמה** (שם מעין הטהור אות ד) שאין להוריד אפילו שיעור אחת לחצוץ שיניו דהוי בכלל ח"ש וע"י עוד בזה **בדרכ"ת** (שם ס"יק יד), **בחלקת יואב** (א"ח"ח ס"י ו) **ובתשובות והנהגות** (ח"א ס"י טס)].

[המשך בעמוד הבא]

האם מותר ללמד תורה לתלמיד שאינו הגון

תנן [אבות דר"י פ"ב מ"ט] והעמידו תלמידים הרבה שבייש אומרים אל ישנה אדם אלא למי שהוא חכם ועניו וכן אבות ועשיר (השמח בחלקו), ובי"ה אומרים לכל ישנה שהרבה פושעים היו בהם בישראל ונתקרב לתלמוד תורה ויצאו מהם צדיקים חסידים וכשרים.

ומשמע דלדברי ב"ה שרי לשנות אפי' לפושע שבישראל, ע"י התורה יתקרב לעבודת הבורא ויזכה הוא וזרעו.

איברא דאמרינן בחולין [קל"ג] אמר רב יהודה אמר רב כל השונה לתלמיד שאינו הגון נופל בגיהנם וכו', אמר רבי זירא אמר רב כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאילו זרק אבן למרקוליס.

וכן פסק הרמב"ם [פ"ד מהל' ת"ת ה"א] – אין מלמדן תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו, או לתם. אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואח"כ מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדן אותו, אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאילו זרק אבן למרקוליס.

וביאר הכ"מ [ע"מ] דמ"ש הרמב"ם או לתם היינו שאין ברור לנו אם הוא טוב או לאו, ולמד כן מדאמרינן פרק תפילת השחר [כ"ח] שהיה רבן גמליאל מכריז כל תלמיד שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש ואסיקנא התם שלא תכימו על ידו. ומ"ש הרמב"ם כל השונה וכו' היינו מימרא דר' זירא בחולין.

וכן פסק דלינא בשו"ע [יו"ד ס"י רמ"ו ס"ח] – אין מלמדן תורה לתלמיד שאינו הגון, אלא מחזירין אותו למוטב ומנהיגים אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואח"כ מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדן אותו.

וכתב הלבוש [ס"י רמ"ו ס"ח] – שמעתי טעם למה דימהו לזרק אבן למרקוליס, לפי שכשדאם זרק אבן למרקוליס הוא סובר שעושה מצוה כדי לבנות העבודה זרה, והרי נמצא שעשה עבירה שעבד עבודתה, הכי נמי כך הוא זה שזה היה לומד עמו לשם מצוה וסבר שיבזה את יצרו ויכופנו על ידי לימוד תורה שלומד עמו, ונמצא אדרבה שעשה עבירה דעל ידי לימודו התורה לזה הוא פקר טפי כיון שמחשבתו רעה. אי נמי הזרק אבן למרקוליס אינו יכול לחזור בו כי מאז דהוה הוה וזה עבודתה, ואפילו אם יחזור ויקחנה אינו מועיל לו, כך כשילמוד עם תלמיד שאינו הגון לא יוכל לחזור וליקחנה ממנו.

וכבר עמד בסתירת הדברים התשב"ץ [בפ"י לאבות פ"א מ"א] וז"ל: והעמידו תלמידים הרבה – שלא כדעת בית שמאי שהיו אומרים אין מלמדן תורה אלא לתלמיד הגון צנוע וכשר וירא שמים כמו שהוא נזכר באבות דר' נתן, וכן היה אומר רבן גמליאל כל תלמיד שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש, אבל בית הלל אומרים מלמדים לכל אדם, וכן כשהושיבו ר' אלעזר בן עזריה והעבירו ר"ג וסתלקו שומרי הפתח ונכנסו והכל ואתוספו כמו ספסלי ההוא יומא בני מדרשא כמו שהוא מוזכר בפ' תפלת השחר, ומה שאמרו בפ' הזרוע השונה לתלמיד שאינו הגון נופל בגיהנם והוא כזרק אבן למרקוליס שנאמר כצורק אבן במגרמה כן נוטן לכסיל כבוד, וכן אמרו אם תלמיד הגון הוא יפוצו מעיינותיך חוצה ואם תלמיד שאינו הגון הוא יהיו לך

וכ"ז לענין פאת הראש, אולם בפאת הזקן כבר נקטו רוב הפוסקים דאינו עובר אלא "בתער" ממש כמבואר ב**ש"ך** (סי' ק, ד) דלא **כהב"ח** (אות ט) שכתב להחמיר ליריש אפי' במספרים כעין תער **[והחתי"ס** (ססי קלט) יצא לחדש דמחמירין לחוש כהב"ח מחשש איסור תורה].

אלא דנחלקו הראשונים בביאור המשנה **במכות** (כ) "על הזקן חיבי חמש, ב' מאכא וב' מאכא ואי מלמטה". וכבר הביא דבריהם באורך **בב"י** (שם). [ועי' **בביאור הגר"א** (שם ליקוט אות יח) דמ"מ העיקר כדעת רש"י בזה. והנה **בטור** (שם) כתי' דלהר"ח הפאה התי' היא בגררת (ולא בסנטר). ותמה עליו **הב"י** דלא מצינו אלא איסור בשבולת הזקן שהוא באמצע הסנטר. אולם **הב"ח** (אות ח) כתי' דבאמת לדעת הר"ח

הפאה התי' היא שיבולת הזקן היוצא מתחת הפיקה של גררת ששם הוא סוף הזקן ושאר שער שתחת הגרון ממש שרי. **והט"ז** (סי' ק ד) דחה דברי הב"ח דרק מתחת הגרון ליכא איסור אלא מדרבנן כדלקמן בסמוך].

ומ"מ למעשה כתי' **השו"ע** (סי' ק) עי'פ **הרא"ש** דיר"ש יצא את כולם ולא יעביר תער על כל זקנו כלל. וז"ל **הסמ"ק** (שם) טוב שלא להעביר שום תער על הזקן ואפי' תחת הסנטר שקורין מונטוי"ן אוסר ר"ת בתער לפי שפעמים שמושך אליו העור של הפאה אבל במספרים מותר, ע"כ. והובאו דבריהם **בב"י ובט"ז** (סי' ק ד). [ולענין השפם לדעת רוב הראשונים אינו מה' המקומות, אלא דדעת **הר"ח** (הובא ברא"ש מכות פ"ג סי' א) דב' גבולי השפה א' מימין השפה ואי משמאלו הם מה' המקומות. ועי' **ט"ז** (סי' ק) שכתב עי"ז דיש להחמיר גם בשפה העליונה].

י. עי' מכוונות הנ"ל

והוסיף עוד **הרמ"א** (שם) עי"פ **התורה"ד** (סי' רצה) דנזרהים כשמספרין במספרים שיעשו הגילוח בחלק העליון ולא בתחתון, פן יעשה הכל עם חלק התחתון והוי כתער. מיהו תחת הגרון אין לחוש, הואיל ואינו עיקר מקום הפאות, ע"כ. והנה מכוונות גילוח המצוינות בזמנינו אשר פועלות עי' סכין נע הנמצא על רשת קבוע דקה מאוד, כיון שהגילוח נעשה עי' הסכין יחד עם הרשת אינו אלא כמספרים, ואין לחוש בזה משום חומרת התורה"ד הנ"ל, דהרי החיתוך נעשה עי' הסכין העליון (הנע) ולא עי' תחתון שהרי הוא קבוע במקומו.

אלא דאכתי יש לדון בהם בתרתי, חדא שהם מגלחות את השער לכאוי' אף כתער ממש. ועוד דיעוין **במנחת יצחק** (ח"ד סי' קיג) שהביא ממוחים שפעמים דכיון שהרשת דקה מאוד יתכן שהסכין יחתוך את השערה אף ללא עזרת הרשת והוי תער.

ולענין הספק הראשון, ועי' **ברש"י** (כא) ד"ה ת"ל לא) שכתב דמספרים שרי כי אינם משחיתים שאין חותכין שיער בצד עיקר כתער, ע"כ. ומשמע דההיתר במספרים אינו כי התורה התירה לגמרי עי' כלי זה, אלא הוא מחמת תוצאת הגילוח שאינו בצד עיקר כתער. ולכאוי' לפ"ז במכוונות הנ"ל יש לאסור.

וכן **בנמוק"י** (מכות ג' ברי"ף) כתי' דבמספרים מותר דלית בהו השחתה "שהרי ניכר שם השער". והר"י **מלוניל** כתב "חייב עד שיטלנו בתער כלומר שנאשר קצת משרשי השער בתוך הבשר אבל אינו בולט מבחוץ כמו שבולט במספרים". וכבר כתי' **החתי"ס** (אוי"ח סי' קנד ד"ה ואמנם) דתער לא כתיב בתורה אלא שחחית, וחז"ל אמרו אינו גילוח כמו שהשחתה אלא בתער ולא במספרים וכו', ע"כ. וכן מבואר **בתוס'** (נויר מ: ד) דמספרים שרי משום שאינו נוטל השער מעיקרו ושרשו. [אולם דעת **הפרישה** (סי' קפא אות א) דמספרים כעין תער פירוש שמתספר את כל שיער הזקן עד שיהיה חלק כאלו התגחל בתער].

יא. עי' מכוונות גילוח

ולפ"ז י"ל דב"ד דהוי כתער אסור, אלא דאכתי י"ל דאפשר דדוקא בתער אסור שמוריד את כל השערה הבולטת מהבשר, ואילו במכוונות אלו נאשר יותר, והרי חזו"ן דהרבה עכו"ם מעדיפים להתגלח בתער מאשר במכוונה משום שהגילוח הוא עמוק יותר והשערות אינם נכרות לגמרי, ואכ"כ י"ל דאע"פ שלפי ראות העין נראה שהשחית הזקן מ"מ אכתי אין זה השחתה ממש וזה בכלל שערו ניכר. אלא דאכתי י"ל דמכוונות אשר הסכין מושך השער לחותכו יותר בעומק (LIFT AND CUT) יש להזהר בכל גוונה כיון שהחיתוך בעומק. ועי' בסמוך].

שו"י **במנח"ש** (דפוס ראשון ח"ב סי' צו אות ה) שכתב דכיון דמכוונות אלו שונות מתער, דתער מוריד כל השער הבולט מהבשר ואילו המכוונות מוכרחות תמיד להשאיר משהו, ומה שנו' חלק כמו בתער הוא משום דדרך של המכוונות להוציא חלק מהשער שטמון בתוך הבשר לחוץ ומאותו השער שפיר נאשר מקצת בשעת הגלוח אלא שאח"כ הוא חוזר ונכנס לתוך הבשר וי"ל דאזלינן בתר שעת הגלוח ובהיא שעתא הרי נאשר מקצת שער [ועי"ז דסי' דמ"מ איני יודע להורות בזה לא להתיר ולא לאיסור].

ועל ספק השני דפעמים אפשר שחיתוך ללא עזרת הרשת. כבר כתי' **בעל החר צבי** הובא **בחלקת יעקב** (ח"ג סי' לט) דכיון שאינו פס"ר שרי ועי' **בהר צבי** (יו"ד סי' קמג). וכן מטו בשמם של **האחיזר** (תשו"ה ח"א סי' תנט והליכ"ש תפלה פ"ב הגה 34), **האג"מ** (הביאו הבעל הבאר משה במכתב שבספר הדרת פנים עמ' כג) **והגר"פ שיינברג זצ"ל** דמותר להתגלח במכוונות אלו. והעירוני מדברי **שו"ת בית אבי** (ח"ג סי' קיט) שאף **שהפ"ח חיים** (ליקוטי הלכות מכות פ"ג וקונטרס שבסוף נדחי ישראל) חשש להחמיר בדבר הרי בשיבת הח"ח עצמו בראד"ן היו הרבה בחורים שלמדו והיו מגלחים זקן במכוונה ומדשתקין להו רבנן ש"מ שאין איסור בדבר [וכן העירוני **שבספר גבעות עולם** (עמ' צה) בשם בעל האג"מ אמר סברא אחרת להתיר משום שאופן הגילוח במכוונות אלו בשיטת טחנית וכתישית השער ולא חיתוכו ולא נאסר הגילוח אלא בתער שחיתוך השער מעיקרו, עי"ש. ועי' עוד **בחבלים בענימים** (יו"ד ח"ד סי' כז), **בתשובות והנהגות** (ח"א סי' תנט) **ובמועדים וזמנים** (ח"ח סי' קנד). ודעת **הגר"ש זצ"ל** (הליכ"ש תפלה פ"ב הגה 34) דאף אם אינו מהדק המכוונה אין זה חשיב אינו מתכוין שהרי דעתו על עצם הפעולה ורק נמנע בגלל האיסור וזה הוי מתכוין, ע"כ].

ועל ספק השני דפעמים אפשר שחיתוך ללא עזרת הרשת. כבר כתי' **בעל החר צבי** הובא **בחלקת יעקב** (ח"ג סי' לט) דכיון שאינו פס"ר שרי ועי' **בהר צבי** (יו"ד סי' קמג). וכן מטו בשמם של **האחיזר** (תשו"ה ח"א סי' תנט והליכ"ש תפלה פ"ב הגה 34), **האג"מ** (הביאו הבעל הבאר משה במכתב שבספר הדרת פנים עמ' כג) **והגר"פ שיינברג זצ"ל** דמותר להתגלח במכוונות אלו. והעירוני מדברי **שו"ת בית אבי** (ח"ג סי' קיט) שאף **שהפ"ח חיים** (ליקוטי הלכות מכות פ"ג וקונטרס שבסוף נדחי ישראל) חשש להחמיר בדבר הרי בשיבת הח"ח עצמו בראד"ן היו הרבה בחורים שלמדו והיו מגלחים זקן במכוונה ומדשתקין להו רבנן ש"מ שאין איסור בדבר [וכן העירוני **שבספר גבעות עולם** (עמ' צה) בשם בעל האג"מ אמר סברא אחרת להתיר משום שאופן הגילוח במכוונות אלו בשיטת טחנית וכתישית השער ולא חיתוכו ולא נאסר הגילוח אלא בתער שחיתוך השער מעיקרו, עי"ש. ועי' עוד **בחבלים בענימים** (יו"ד ח"ד סי' כז), **בתשובות והנהגות** (ח"א סי' תנט) **ובמועדים וזמנים** (ח"ח סי' קנד). ודעת **הגר"ש זצ"ל** (הליכ"ש תפלה פ"ב הגה 34) דאף אם אינו מהדק המכוונה אין זה חשיב אינו מתכוין שהרי דעתו על עצם הפעולה ורק נמנע בגלל האיסור וזה הוי מתכוין, ע"כ].

יב. שערה שאינה בה לכוף ראשה/נאשר קצת באורך השערות

וכשמגלח במכוונות אלו והזקן אינו ארוך יש לצרף לסניף בעלמא דעת **הבשמים ראש** (ססי יח) והשו"ב **בנוב"י** (אוי"ח סי' קנד ויו"ד סי' 5) דס"ל דשערה שאין בה לכוף ראשה לעקרה אין זה קרוי פאה ולא שער כדשמעין הסוגיות דנזיר שאין זה גלוח כלל וכאן לאיסור נמי גילוח בעינן. אלא דעי' **בנוב"י** (שם) **ובחתי"ס** (אוי"ח שם) שהחמירו בדבר. ועי' בזה **בדרכ"ת** (סי' קטז). ודעת **הגר"ש זצ"ל** (תפלה פ"ב הגה 34) דיש לחוש לדעת החת"ס.

אלא דלמעשה אין בדברים אלו אלא לימוד זכות ביד המקילים בזה, אבל ודאי יש לחוש בזה לאיסור תורה העומד בחוט השערה. וכן פסקו לאסור **החזו"א** הביאו **השבט הלוי** דסמוך, **הגר"מ שך זצ"ל** ו**הגר"ח שליט"א** (מכתב בספר הדרת פנים עמ' 16), **השבט לוי** (ח"ד סי' צו), **הגר"ש זצ"ל** (קובץ תשובות ח"א סי' לב), **הגר"ח שליט"א** (חוט שני שבת ח"א בסופו) ועוד.

ומ"מ דעת **הגר"ש זצ"ל** (הליכ"ש תפלה פ"ב הגה 34) **והגר"ש זצ"ל** (וישיב משה טורצקי עמ' קיב) דכל שמרגישין קוצי השערות במשמוש היד אפשר להקל. ועי' **בספר הדרת פנים** (עמ' 18) בשם נכדו של הח"ח, שהח"ח היה סובר דהדבר אסור ממש ואע"פ שלא גירש מהישיבה אלו מתלמדיו שהקלו בדבר מ"מ הצטער עליהם מאוד.

[ומ"מ ניתן לגלח עי"ז סם כמבואר **בברכ"י** (יו"ד סי' קפא) **ובנוב"י** (יו"ד סי' פא ד"ה ומאמנם מדברי). אלא דדעת **הגר"ש זצ"ל** (פאת זקן עמ' כח) דיש להזהר להוריד המשחה במקל שאינו חד כ"כ שאפשר לחתוך בו תפוח].

מ-סקנא דדינא-

העולה לדינא, א' שימוש במכוונות גילוח יש שהתירו ולמעשה יש להחמיר אלא אם כן מרגישין אחר הגילוח קוצי השערות במשמוש. ב' ניתן לגלח עי"ז סם ויש להזהר להוריד המשחה במקל שאינו חד כ"כ שאפשר לחתוך בו תפוח.

לבדך, כמו שהוא מוזכר באחרון מברכות וראשון מתענית, זה הוא בתלמיד שמעשיו מקולקלים וסאנו שמעניה אבל סתם בני אדם אין צריך לבדוק אחריהם. והנה החיד"א [פתי עינים אבות פ"א] כתב להעיר על דברי התשב"ץ דלשון בית הלל לכל אדם ישנה שהרבה פושעים וכו', לא משמע כדבריו, ועי"כ ביאר דסברי בית הלל דישנה לכל אדם אפי' למושעים דאפשר שיחזרו למוטב, ואחר שלמד עמהם קצת אם רואה שעדיין הם במרדס יסלקם.

אלא דמ"מ לדינא אין לנו אלא דברי הרמב"ם, הטור והשו"ע, דאין מלמדין תורה לתלמיד שאינו הגון, אלא מחזירין אותו למוטב ומנהיגים אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואח"כ מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדין אותו.

וכ"כ החיד"א גופא בברכ"י [אוי"ח סי' קניו סי' ג] דנהי דסתם תלמיד אף שאין ידוע אם תוכו כבדו הותר ליכנס, אך אי ידעינן דלאו תוכו כבדו אינו נכנס, כמבואר ברמב"ם פ"ד מהל' ת"ת ובטי"ד סי' רמ"ו.

וכבר הקשה כן השדי חמד [כללים מערכת הא' אות רמ"ז] דדברי החיד"א בפתח עינים הם דלא כדבריו שבברכ"י (ולא ניחא ליה למימא דהחיד"א בפתח עינים אתי לפרש דברי ב"ה ולדינא לא קימ"ל כדבריהם).

ובערוך השולחן [סי' רמ"ו סכ"א] הקשה על דברי הטור והשו"ע מדברי הגמ' בברכות דהכניסו לבית המדרש מי שאין תוכו כבדו, דאין תוכו כבדו מקרי כשאין בו יראת שמים כדמוכח ביומא [ע"ש ע"ש, והרי ודאי דאינו הגון. וכתב דזה שאין תוכו כבדו איינו שלומד לשם איזו פניה, ותלמיד שאינו הגון הוא הלומד לקנטר או להוציא דברי תורה לענינים אחרים, וכמ"ש התוס' בפסחים [ג:] לענין הלומד שלא לשמה. אלא דהניח הדבר בצ"ע דמ"מ היה להם לטור והשו"ע לברא.

ומ"מ כתב הגר"ז [הל' תיב פ"ד הל' י"ז] דתלמיד שא"א להחזירו למוטב תחילה והוא דוחק ליכנס ללמדו תהא שמאל דוחה וימין קרבת, ולא כיהושע בן פרחיה שדחה לפלוני בשתי ידיים.

ובקו"א [שם סי' א] כתב - והא דאין מלמדין לתלמיד שאינו הגון, י"ל דהרב א"צ להכניס את עצמו לבית הספק שמא לא יחזור בו ונמצא זורק אבן למרקוליס, אבל הוא עצמו חייב להכניס את עצמו דמה יפסיד, ואף ששגגות נעשים כזוונות אין הפסדו שקול כנגד שכרו אם יזכה ויסור למוטב, ואם לא יזכה דמו בראשו והלעיטהו כו', וגם הרב י"ל דצריך להכניס את עצמו לבית הספק אם אי אפשר בענין אחר, אלא אם אפשר להחזירו תחלה למוטב עי"ז שלא יכניסוהו לבית המדרש מדחים אותו תחלה, ותדע דתניא לעולם תהא שמאל דוחה כו' ולא כיהושע בן פרחיה כו'.

ואפשר דהיינו ביאור דברי ב"ה דאמרו לכל אדם ילמד, דהיינו כה"ג דא"א להחזירו תחלה למוטב אלא עי"ז לימוד התורה, והא דאמרינן דאסור לשנות לתלמיד שאינו הגון היינו בתלמיד שכבר היה בבית המדרש ונטה לדרך שאינה הגונה.

וכו"צ"ב כתבו משמיה דהגר"מ פלינשטיין זצ"ל [נ"י דולה ומשקה שיחות הגר"י הורביץ זצ"ל קניני תורה עמ' קני"ז] דההיתר ללמד למי שאינו בין תורה הוא מפני שעיי' התורה רוצים להחזירו למוטב. וכעין זה כתבו [שם עמ' רמ"ז] משמיה דהגר"י הוטנר זצ"ל דבאופן שאין דרך לקרב אלא עי"ז לימוד התורה יש ללמד הרחוקים ע"מ לקרבה לתורה. ע"ש.

[נכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]